

ZIEN HOREN ZWIJGEN

Sabine van den Berg

Zien
Horen
Zwijgen

Een trilogie

Lebowski Publishers, Amsterdam 2017

Zien en *Horen* verschenen in respectievelijk 2000 en 2002 als *De naam van mijn vader* en *De lachende derde* bij Uitgeverij Vassallucci; beide boeken zijn herzien voor deze nieuwe uitgave.

© Sabine van den Berg, 2000, 2002, 2017

© Lebowski Publishers, Amsterdam 2017

© Vertaling gedicht van Paul Celan op blz. 8: Tom Naaijens

Omslagontwerp: Riesenkind

Auteursfoto: © Jan Willem Kaldenbach

Typografie: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 488 3908 7

ISBN 978 90 488 3909 4 (e-book)

NUR 301

www.lebowskipublishers.nl

www.sabinevandenberg.com

www.overamstel.com

OVERAMSTEL

uitgevers

Lebowski Publishers is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

<i>Zien</i>	9
<i>Horen</i>	121
<i>Zwijgen</i>	279

Voor Maarten, Mees en Beer

Twintig voor altijd
vervlogen sleutelburcht-bloemen
in jouw zwemmende linker
vuist.

In de visse-
schub geëetst:
de lijnen van de hand
waaraan ze ontgroeiden.

Hemel- en aard-
zuren vloeiden samen.
De tijd-
rekening klopte, op
de seconde, zo
– omwille van jou,
snelle somberte –
worden ze gekruist,
schubbe en vuist.

Paul Celan, uit: *Ademkeer*

Zien

Een

I

Als ik alleen ben en op mijn rug lig, kan ik me voorstellen dat de wereld omgekeerd is. Een wit vierkant vlak, met gipsen engeltjes in de hoeken. Ik ben daar graag, op het plafond, de witte vlakke maakt me rustig. Niemand weet dat ik daar rondloop en naar beneden kan kijken. Soms zie ik mijn oom, hij zoekt mij maar vindt me niet. Toch weet ik nog steeds niet of de engeltjes in de hoeken boos kijken, huilen of me uitlachen.

De vloer is gelegd met smalle korte planken in een visgraatmotief en steekt donker af tegen de lichte wanden. Halverwege de muren omzoomt een sierbies de lambrisering. Er ligt een laagje stof op.

Het licht van de zomeravond valt door de linnen gordijnen, maakt de kamer vriendelijk, bijna aangenaam.

In het midden van de ruimte staat een man. Zijn haar is kort en stekelig, als van een kokosmat. Hij lacht zijn scherpe tanden bloot, de tanden van een vleeseter.

Naast hem staat een meisje met rossige vlechtjes. Haar gezicht is bleek, haar lippen vormen een streep. Ze kijkt recht voor zich uit naar de sierbies op de muur.

Dat meisje, dat ben ik.

De man houdt een van mijn vlechten vast.

Op de hakken van zijn schoenen draait hij rond zijn as. Ik loop mee in een cirkel om hem heen, rond mijn oor trekken de haren strak.

Uit mijn ooghoeken volg ik zijn bewegingen.

Als ik netjes meeloop laat hij me los, misschien. Draait hij sneller? Laat hij los? Niets durf ik te vragen. Hij trekt het haar uit mijn hoofd. Zijn tanden zijn blikkerende messen. Hij lacht naar me. Hij lacht om mij, omdat ik meeloop. Een hond aan de riem ben ik. Hij draait nog een rondje. Of toch niet?

Hij mindert vaart. De zolen van zijn schoenen piepen elke keer wanneer hij zijn voeten verzet. Mijn stappen kraken licht en snel.

Misschien moet ik nog een rondje. Ik verwacht een patroon. Hij weet dat ik dat verwacht, maar mijn oom is iemand zonder vaste gewoonten. Hij beschrijft zichzelf graag als ondoorgrondelijk. Eerst sluit hij zijn ogen bijna helemaal, kijkt door zijn wimpers en dan volgt het woord 'ondoorgrondelijk', dat hij uitspreekt met getuitede lippen, zonder dat zijn mond meebeweegt.

Na dit rondje kan hij ineens besluiten naar een hoek van de kamer te rennen. Als ik blijf staan omdat ik niet snel genoeg begrijp waarom hij plotseling van zijn patroon afwijkt, trekt hij me mee aan mijn vlecht. Sleurt me mee tot ik val, sleept me over de krakende vloer, zodat de omhoogkrullende parketplanken splinters achterlaten in mijn gezicht. De streep van mijn mond scheurt open, dat is waarop hij wacht – ik zal hem uiteindelijk smeken te stoppen, maar dan is het te laat, doof voor mijn smeekbeden zal hij zijn. Was ik eerder geweest, dan had hij misschien nog geluisterd. Nu wordt mijn trots gestraft, want hoogmoed is een nare eigenschap.

Mijn oom staat stil, dus ik ook. Zijn hand waarmee hij mijn vlecht in het midden vastheeft, laat hij zakken tot het uiteinde. Alleen een kwastje rossig haar steekt nog onder zijn dichtgeknepen hand vandaan. Traag draait hij zijn hand rond en wikkelt de streng om zijn vuist. Zijn hand is nu dicht bij mijn hoofd. Er springen tranen in mijn ogen, ik pers mijn lippen op elkaar.

Plotseling beweegt hij naar de hoek naast de ingang. Mijn voeten schieten vooruit, ze haken, vallen. Mijn knieën stoten tegen de grond, ik open mijn mond, een schreeuw kan ik nog net inslikken.

De sierrand boven de lambrisering steekt naar voren: een balkonnetje uit de muur dat zich aanbiedt als handvat. Ik grijp ernaar. Mijn nagels klauwen in het oude hout dat als decoratie is bedoeld.

Ik haak mijn vingers rond de rand van het balkonnetje en trek. Hij ziet het. Zoals te verwachten viel, ziet hij dat ik houvast zoek, daarom slaat hij op mijn pols, zodat ik weerloos blijf, geen hulp durf te zoeken, zelfs niet bij een sierrand. Mijn hand klappt naar achteren.

Hout kraakt. Over de gehele lengte van de muur is de rand gespleten. Op de plaats waar ik me heb vastgegrepen, steken lange, sprietige splinters omhoog, de rest van de rand hangt scheef omlaag.

Ik zit op mijn knieën. Mijn vlechten hangen naar beneden, het vel rond mijn oor schroeit.

Hij kijkt naar de wand, zijn wijsvinger gaat langs het gesplinterde hout. Een logge nek heeft hij, zijn hoofd loopt door in zijn schouders. De spieren in zijn schouders zijn dik, knopen van spieren vullen zijn vlees. Zijn linkerooglid trilt, trekt, alsof hij knipoogt. Hij heeft o-benen. Zijn wijde broek verhult dit, maar hij weet het en het ergert hem. Hij haat de zomer, hij haat zwembaden en stranden en hij haat de zon, die iedereen uit zijn kleding pelt. En ik, ik erger hem, met mijn bleke gezicht en mijn trots. Het is jammer, ik lijkt te veel op zijn broer. Hij wil me breken, en dan zal hij me vertrappen.

Mijn oom bestudeert de gespleten sierbies, dan draait hij zijn gezicht van me af, ik zie hem en profil, zijn blik wordt dromerig. Hij staart naar de gordijnen, door de gordijnen. Zijn mond krult zich mild.

Mijn ingehouden tranen slik ik weg. Ik durf me niet te bewegen, geen adem te halen, bang dat hij mij hoort en niet is vergeten, maar ik hou het niet meer, ik moet. In één snelle teug zuig ik lucht naar binnen.

Mijn oom draait zich om. Hij heeft een hekel aan mensen en dieren die kruipen. Ze zijn niets, niets. Ze doen het zelf, ze vragen erom geslagen te worden.

Het boeit hem iemand te zien kruipen, de zwakte te zien. Hij laat je graag ontwaken als je zo bent. Net zo lang gaat hij door met pijnigen, tot je naïeve blik verstart, tot je je vertrouwen in de ander voorgoed bent kwijtgeraakt. Ineens heb je in de gaten, heb je door hoe het werkelijk werkt: je beseft dat er geen plaats is voor jou in de wereld, dat je leven niets voorstelt, dat je leven alleen maar een last is voor hen die sterk zijn. Op het moment dat je zelf nog niet weet dat je zult breken ben je voor mijn oom interessant, dat is wat hem aantrekt en wat hij tegelijkertijd verafschuwt. Het is afstotelijk als je zwakte ineens een plaats krijgt, als je plotseling begrijpt dat het beter was geweest als je nooit was geboren.

Ik begrijp dat nog niet. Hij laat mij doen wat hij wil, ik kruip. Hij spuugt op me, ik laat het gebeuren. Mij breken zal hem niet snel lukken, omdat ik niet begrijp dat ik niets ben. Een vlo in zijn vacht ben ik. Ik irriteer hem, ik zou een huidschilfer moeten zijn, maar ik ben een vlo.

Laat hem maar denken dat ik bang ben. Hij voelt zich goed als hij me pest, het kan me niet schelen. In het begin dacht ik er de hele dag aan. Als ik blauwe plekken had, voelde ik ze. Nu niet meer. Van wat er in mijn hoofd omgaat heeft hij geen idee, mijn gedachten komt hij niet te weten. Eigenlijk is hij zielig, hij heeft niemand die hem aandacht geeft. Ik heb altijd hem nog. Als ik aardig tegen hem ben, snauwt hij.

Het lijkt wel of hij bang voor me is als ik naar hem lach, tegenwoordig probeer ik te glimlachen wanneer hij in de buurt is.

Ik zou het fijn vinden als hij een poesje verdwijnt.

Meneer Schar, de man die voor mijn grootvader zorgt, vermoedt wel iets, geloof ik. Hij vroeg me of ik geen leuke tante had met een paar nichtjes of neefjes van mijn leeftijd. Die heb ik niet. Dat vond

hij spijtig, dat zag ik aan hem. Meneer Schar is laf. Een buigend, slaafs schepsel is hij. Hij is bang, hij praat niet met me omdat hij anders misschien weleens in actie zou moeten komen tegen mijn oom en dat durft hij niet. Hij heeft paardenogen, die nerveus knipperen en altijd op hun hoede zijn. Wanneer hij schichtig langs me schiet, probeer ik hem pootje te haken. Eén keer is het me gelukt, toen ging hij onderuit met twee zilveren dekschalen. De resten salade hingen in zijn haren en de jus droop van zijn gezicht. Haastig scharrelde hij de kippenbotten bij elkaar die her en der op grootvaders Perzische tapijt waren terechtgekomen. Mijn oom en ik moesten allebei lachen. Grootvader was woedend, hij wilde meneer Schar ontslaan. Meneer Schars ogen stonden vol water, hij haalde steeds snifferig zijn neus op. Hij bleef maar over het kleed kruipen en plukte rijstkorrels tussen de haren vandaan. Ik zei dat het mijn schuld was. Ik geloof dat grootvader ontroerd was door mijn bekentenis, met als gevolg dat meneer Schar nog steeds in het huis rondsluipt.

Hij woont niet in het grote huis. Elke ochtend komt hij op de fiets en 's avonds vertrekt hij weer. De bestelwagen, die in een van de lege paardenboxen staat, gebruikt hij om boodschappen te doen.

Mijn oom vindt meneer Schar volkomen oninteressant. Voor hem is meneer Schar een hopeloos geval dat beter niet had kunnen bestaan, een huidschilfer die de huishouding doet. Als meneer Schar op een dag wegblijft, mist hij hem niet eens.

Ik heb weleens het idee gehad om me net zo te gedragen als meneer Schar, maar ik zou het niet kunnen. Dat weet mijn oom, daarom laat hij meneer Schar met rust en mij niet.

Hoe houdt meneer Schar het vol om voor ons te sloven? Die man is gedooft, uitgeblust. Het enige wat er uit hem komt zijn diensten ten gunste van ons, zonder dat die worden opgemerkt. Tenzij er iets niet goed is gegaan, dan krijgt hij commentaar. 'Het is niet te eten, Schar' of 'Je denkt toch niet dat ik dat overhemd nog draag, je hebt het verwassen. Dat gaat je geld kosten.'

Die slapjanus laat zich dat allemaal zeggen. De woorden glijden langs zijn schouders, van zijn rug, zo op de grond. Hij glimlacht zoetsappig, haast dankbaar, en gaat onverstoorbaar verder met waar hij mee bezig is. Het enige waaraan je merkt dat er iets in hem omgaat, is dat zijn ogen meer knipperen dan anders.

Ik ben buiten aan de achterkant van het huis, vlak bij de paardenstallen. Mijn handen heb ik in de zakken van mijn jurk, ik schop tegen kiezelstenen. Meneer Schar loopt naar de stal, hij ziet mij niet. Ik verwacht dat hij naar binnen zal gaan, maar hij bukt zich en gaat op zijn hurken zitten. Over de strook gras naast de stal loop ik naar hem toe, nog steeds zit hij gebogen. Ik nader hem van achteren, over zijn schouder heen kan ik zien dat hij een grote tor in zijn hand houdt. Een voor een trekt hij de poten uit het zwarte lijfje, dat mat glanst als een dropje. De torrenpoten vallen in het zand, waar ze nog nabewegen.

‘Houdt u niet van insecten?’ vraag ik.

Zijn hoofd veert geschrokken omhoog, maar zijn nerveuze paardenogen kalmeren enigszins als ze zien dat ik het ben.

‘Juist wel,’ antwoordt hij.

‘Dat is anders niet te merken.’

‘Ik heb thuis een verzameling. Ik vang ze en prik ze op een bord, hun namen staan eronder in getypte letters. Nee, ik hou juist veel van insecten. Dit is een vliegend hert,’ vervolgt hij op een lerarentoon. ‘Maar alleen de mannetjes hebben de mooie kaken die op een gewei lijken. Weet je dat zulke kevers, die met de geweien uiteraard, zeer geliefd zijn bij Japanse kinderen? Rijke Japanse vaders zijn bereid veel te betalen voor een groot exemplaar.’

Hij staat op en slaat zijn handen aan elkaar af. De tor valt in het zand, met de twee resterende poten aan één zijde van zijn schild draait hij rondjes.

Niets kan grootvader hebben, alles doet hem zeer. Zijn zintuigen zijn hem een last geworden, daarom draagt hij een zonnebril en heeft hij overal in huis linnen gordijnen laten ophangen die het binnenvallende licht filteren. Zijn gehoorapparaat staat zacht, want hij hoort beter dan ooit, meent hij, maar dat is niet zo. Hij is stokdoof en hoort dingen die geen geluid maken. Zoals mijn vader, die niet meer leeft. Grootvader hoort hem tikken op zijn typemachine. Mijn vader schreef verslagen en scripties voor zijn studie.

Die typemachine staat onder mijn bed, ik typ alleen als ik zeker weet dat mijn oom er niet is.

Als mijn oom zou ontdekken dat ik iets om die oude schrijfmachine geef, zou hij de stalen pootjes met de loden letters een voor een omknakken.

Mijn vader en mijn grootvader hadden veel ruzie, toch hielden ze van elkaar. Dat is vaak zo. Als mensen geen ruzie meer maken is het te laat, dan kan het ze niet meer schelen wat de ander denkt of doet.

Tussen mij en mijn oom zit het zo: hij laat mij koud, ik hem niet, dus ben ik belangrijk voor hem, op een of andere manier.

Zeker een paar keer per dag loop ik langs grootvaders studeerkamer. Ik mag wel zeggen dat ik een zesde zintuig heb ontwikkeld om te kunnen vaststellen wanneer ik daar welkom ben. Ik probeer over vroeger te praten, over de tijd dat zijn oudste zoon, mijn vader, nog leefde. Meestal brengt hij het gesprek op een ander onderwerp en vraagt hij wat ik aan het lezen ben of wat voor spelletjes ik speel.

Hoe eerder ik groot ben, hoe beter. Als ik groot ben ga ik weg. Dan ga ik naar de plaats waar mijn vader en moeder zijn verongelukt.

Misschien zijn ze niet dood. Misschien heeft iemand ze gevonden en geholpen.

Een schapenboer trekt eerst mijn moeder uit het autowrak en daarna mijn vader. Hij sleept ze naar zijn hut. Daar verzorgt hij hun wonden en van stro maakt hij bedden voor ze. Hij geeft ze verse schapenmelk te drinken, een wondermiddel waardoor ze aansterken. Door de klap zijn ze vergeten wie ze zijn, maar dat geeft helemaal niets, zegt die boer. Ook als je niet weet wie je bent, kun je heel goed leven. Misschien zelfs wel beter. Mijn ouders verstaan zijn taal niet goed, maar na een poosje wennen ze eraan.

Grootvader vertelt dat mijn vader en moeder meer dan honderd meter naar beneden zijn gevallen en dat hun auto is uitgebrand. Het ravijn is zo diep, dat hun lichamen nooit zijn gevonden.

‘Er komt daar geen mens,’ zegt hij. Ik antwoord dat ik toch graag zeker wil weten of mijn ouders echt zijn gestorven. Hij zwijgt.

4

Mijn eerste herinnering is dat een slanke vrouw met sluijk bruin haar de vloer beschildert. Ik hou me vast aan houten spijlen en volg haar bewegingen. De vloer is wit. De vrouw doopt een kwast in een potje en schildert met sierlijke halen de steel van een plant. De nerven van de bladeren geeft ze een lichtere kleur groen. Ze pakt een andere kwast, die ze in een tweede pot doopt. Boven aan de steel schildert ze de rozerode geschulpte bladen van een bloem. Een kelk die zich opent en een hart heeft van over elkaar heen openvallende blaadjes. Als laatste neemt ze de kwast met groene verf weer ter hand en maakt ze scherpe stekels aan de stengel van die prachtige bloem.

Langs de wanden heeft mijn vader stellingen gemaakt waarin al zijn boeken en spullen staan. De meeste boeken zijn oud en zien er gebruikt uit, met vale kaften en een gescheurde rug hangen ze

landerig tegen de potten verf en konijnenlijm van mijn moeder. Mijn moeders schilderdoeken staan in rijen met het linnen tegen de stellingen aan. Af en toe bladert mijn moeder door haar schilderijen alsof het de hardkartonnen bladzijden zijn van een prentenboek. Dan laat ze me zien wat ze heeft geschilderd: blote vrouwen en mannen, soms ook een kind.

Mijn vader studeert, wat betekent dat ik stil moet zijn. Als hij gaat studeren verdwijnt hij achter het kamerscherm dat een gedeelte van ons souterrain aan het oog onttrekt. Even later hoor ik hem op zijn typemachine tikken, maar soms blijft het stil.

Achter het kamerscherm staat zijn tafel met boeken en papieren. Op het tafelblad torent zijn typemachine boven de paperassen uit. Soms mag ik op zijn schoot zitten en dan laat hij me op de toetsen slaan.

Mijn vader vertrekt af en toe voor een paar dagen, om rustig te kunnen studeren, zegt hij. Mijn moeder krijgt een strak gezicht. Ze verheft haar stem voordat hij weggaat en zegt dingen als: 'Ik hoop dat dat kasteel van hem afbrandt, en jullie twee erbij.' Als hij is verdwenen, slaat ze haar handen voor haar gezicht en blijft urenlang aan de keukentafel zitten. Ze loopt niet maar sloft door het huis. We gaan niet naar buiten, blijven in het souterrain, dat zonder hem bedompt en donker is.

Wanneer mijn vader weer binnenstapt klaart haar gezicht op en lijkt ze alles te zijn vergeten. De dagen erna is het feest, mijn vader brengt bloemen voor haar mee en we eten taart. Eén keer geeft hij haar een rode jurk, waarin ze ronddraait en schaterlacht tot ze zich moet vastgrijpen aan mijn bed. Een andere keer krijg ik nieuwe schoenen van lichtbruin leer met glimmende gespen. Zelfs als ze me allang niet meer passen, probeer ik er nog mee te lopen.

Het moet een bijzondere dag zijn want ze draagt haar rode jurk, die altijd om haar heen waaiert en waarin ze lijkt te dansen. Maar

vandaag hangt de stof slap naar beneden. Ze verft haar lippen in dezelfde kleur als de jurk. Ik kijk toe hoe ze een spiegeltje voor haar gezicht houdt, het kokertje openschroeft en er de bloedrode punt uit tovert. Traag, met een uiterste nauwkeurigheid waarvan ik kippenvel krijg, tekent ze haar lippen, die nu plotseling scherp afsteken tegen haar blanke gezicht, net als bij de witte clown met zijn paillettenpak en de zwarte traan op zijn wang die ik heb gezien bij een circusoptocht in de stad.

Onze voordeur ligt lager dan het trottoir en de weg ernaast. Vanuit de keuken kan ik de blauwe auto zien aan komen rijden, mijn vader claxonneert. De auto komt tevoorschijn als mijn ouders niet hoeven te werken en we met z'n drieën een uitstapje gaan maken. Ook dan rijdt mijn vader zijn blauwe eend tot voor de deur van ons souterrain. Er volgt een blikken klap van het portier, waarna zijn voetstappen tapdansend over de stenen traptreden naar beneden klepperen. Hij gooit de voordeur open en maakt van zijn handen een trompet waarop hij luid de reveille blaast. 'Het bos wacht op ons!' roept hij. Of: 'Wie het eerst op het strand is mag een golf vertrappen!' Dan klapt hij in zijn handen. Mijn moeder grist de pakjes met boterhammen van het aanrecht en trekt nog snel een fles melk uit het rekje naast de voordeur.

Maar nu komt mijn vader zijn auto niet uit, en gaat mijn moeder onverstoorbaar verder met haar lippen. Steeds opnieuw trekt ze dezelfde cirkel rond haar mond. Heel precies en langzaam. Betoverd door haar doofheid voor mijn vaders claxon en de kalmte waarmee ze voortgaat met het kleuren van haar mond, blijf ook ik staan.

Eindelijk legt ze het spiegeltje neer, draait de rode punt van haar lippenstift het kokertje in, en kijkt naar mij. Ze zucht. Ik neem haar uitgestoken hand aan en samen lopen we naar de auto. Mijn vaders haar is nat en naar achteren gekamd, waardoor hij lijkt op iemand uit een film.

We rijden door de stad. Alle andere keren dat ik in zijn auto heb gezeten, klapte hij zijn raam open en was er altijd wel iemand op straat die hem kende en hem groette. Soms stopte hij en praatte hij door het raam van de auto, met zijn elleboog op het portier en zijn gezicht naar buiten. Eén keer moest ik zelfs uit de auto komen omdat hij me wilde laten zien aan een studievriendin.

Mijn ouders zwijgen en de ramen blijven dicht.

De verkeersdrukte van de stad maakt plaats voor weilanden, met aan weerszijden van de weg hoge bomen die met hun bladertooien schaduwvlekken strooien op ons en de donkerrode bekleding van de deux-chevaux. De weg maakt veel bochten en ook is hij niet glad geasfalteerd maar gemaakt van hobbelige stenen. Steeds meer bomen en struiken omgeven de randen van de weg, de weilanden zijn verdwenen en het licht is groen geworden, de takken en bladeren zijn met elkaar vervlochten boven de weg. Mijn vader remt en maakt een korte scherpe bocht. We passeren een gietijzeren poort waarvan de hekken openstaan. Een smallere versie van de eerdere bomentunnel volgt, en een nog hobbeler pad dat langzaam iets breder uit begint te lopen. Plotseling duikt er een huis voor ons op, te midden van een rond plein dat wit is van kiezelstenen. Voor het huis staan vijf beelden op een rij: blote vrouwen die schalen en vazen dragen. Ook zijn er keurig geschoren heggetjes, waar je gemakkelijk overheen kunt stappen maar die waarschijnlijk zijn bedoeld om aan te geven dat je daar met de auto niet verder mag rijden. De stenen knerpen onder de wielen van onze deux-chevaux. Mijn vader stopt, de handrem ratelt als hij hem aantrekt. Alle drie blijven we een poosje zitten en kijken we naar dat enorme huis met zijn bordes waarop een rode loper ligt, en naar de dubbele rij ramen die zwart opflitsen in het zonlicht.

De treden van de trap zijn hoog en breed. Mijn moeder trekt me aan een arm omhoog bij elke stap. De deur, die twee keer zo groot is

als mijn vader, is niet op slot. Mijn vader opent hem met een zwaai. 'Frisse lucht,' zegt hij. De deur laat hij openstaan, zodat we vanuit de marmeren hal onze auto kunnen zien.

Ik kan me niet voorstellen dat er iemand leeft in dit huis. Nergens liggen stapels papier of staan vuile kopjes. De banken langs de wanden met hun velours bekleding en gekromde poten lijken nieuw en ongebruikt, ook op de tafel voor een grote spiegel met een vergulde lijst ligt niets, zelfs geen stof. Ik hoor geen stemmen of muziek, alleen onze stappen galmen door de hal, die groter is dan ons hele souterrain.

Een marmeren hal, met verschillende deuren. Aan het einde van de hal, tegenover de geopende voordeur, is een trap die lijkt op het bordes dat we net hebben beklommen, alleen maakt deze trap een draai en heeft hij veel meer treden.

Mijn vader klopt op een van de donkere houten deuren, er komt geen antwoord, toch opent hij die langzaam. Mijn moeder en ik staan tegen de muur, en alsof we het hebben afgesproken wachten we op zijn teken dat we verder mogen komen. Hij stapt het eerst naar binnen, en niet veel later mijn moeder. Daarna wordt de deur gesloten en blijf ik achter in die grote stenen hal. Ik probeer geluiden op te vangen uit de kamer, maar het is stil achter de deur. Dan hoor ik toch iets, de stemmen van mijn ouders herken ik, en er is nog een stem. Een rustige, brommende stem. Ik begrijp niet waarom mijn ouders zo tekeergaan tegen die stem die helemaal niet onvriendelijk klinkt. Eerst blijf ik staan op de plaats waar ik met mijn moeder heb gewacht, maar na een poosje krijg ik het koud en drementel heen en weer door de hal.

Ik loop de hal uit en sta weer buiten. Het zonlicht valt net onder de overkapping boven het bordes en beschijnt mijn benen, die nog witter lijken in het felle licht. Langzaam verdwijnt het kippenvel op mijn huid. Ik loop verder de zon in en spring een tree af van het bordes. Ik draai me om en het duurt even voor ik me realiseer dat er iemand vlak achter me staat. Een tree hoger staan precies naast

elkaar twee leren schoenen die roodbruin glimmen als een kastanje. Op de neuzen begint een motief van gaatjes in de vorm van twee krullen die met elkaar zijn verbonden. Over de wreven en langs de zijkanten overlappen lagen leer elkaar. Aan de randen van die overlappingen lopen stiksels, vlak onder een kartelige rand die lijkt op de rand langs een oude foto, en ook zitten er langs de stiksels weer gaatjes in het leer, net als op de neus. Schoenen met veters in dezelfde kleur.

Langzaam laat ik mijn blik omhooggaan. Ik durf niet te ademen, niemand die ik ken draagt zulke schoenen. Ik zie een toffeekleurige, vormeloze broek, daarboven een donkerblauwe trui met armen die langs het lichaam hangen, en handen die in de zakken van de broek verdwijnen. Uiteindelijk een hoofd met een grote grijnzende mond, bakkebaarden en kortgeknipte haren.

‘Ik ben de jongere broer van je vader.’

Hij lijkt niet op mijn vader.

‘Dus jij bent mijn nichtje.’

Ik geef geen antwoord, staar weer naar zijn gaatjesschoenen. Hij bukt zich en pakt mijn hand. ‘Kom, dan zal ik je eens wat laten zien. Je vader en moeder zijn voorlopig toch nog niet klaar.’ We lopen tot achter het grote huis, daar staat een bruin houten gebouw. Hij drukt een zwaar metalen klink naar beneden, de houten poort zwaait open. Binnen is het donker en ruikt het naar hooi en mest. We lopen een gang in met aan beide kanten ruimtes die van elkaar en de gang zijn gescheiden door houten schotten, op de grond ligt geel gedroogd gras. De broer van mijn vader vertelt dat de meeste paarden zijn verkocht omdat mijn grootvader te oud is geworden voor de paardensport. Maar achterin, in de laatste stallen, staan nog twee paarden. Een wit en een zwart. Ze zijn geweldig groot, de spieren van hun kaken bewegen onder hun glanzende huid en hun ogen knipperen, houden alles in de gaten. Ik ga helemaal aan het einde van de gang staan, met mijn rug tegen de achterwand van het gebouw. Ik weet niet of ik de paarden leuk vind. Eerder

heb ik ze alleen van een afstand in een wei gezien en leken ze me helemaal niet zo groot. Mijn oom is niet bang en dat stelt me gerust, hij opent een houten schot en loopt langs het zwarte paard naar binnen. Ik zie mijn oom niet meer, maar dan zit hij ineens op zijn hurken onder de buik van het paard, tussen vier benen die onrustig trappelen. Hij streelt de buik en kijkt naar mij. 'Kom eens, lief meisje.'

Ik blijf staan.

'Kom alsjeblieft bij me,' vraagt hij weer. Ik doe een paar stappen naar voren. Het is broeierig en het ruikt sterk naar paard. Ik voel de warmte van het dier. Mijn oom streelt de buik nog steeds en het paard trappelt niet meer. Ik kom onder de buik staan. 'Weet je wat dit is?' Mijn oom wijst naar de slurf die tussen de achterbenen hangt. Het ding heeft ook een zwarte huid, maar is onbehaard en rubberachtig. Mijn oom glimlacht, zijn ogen zijn groot en donker. Ik kijk hoe hij rond het ding aait, telkens opnieuw, en de slurf groeit. Het paard hinnikt. 'Dit vindt het paard fijn,' zegt hij zacht. Met zijn andere hand strijkt hij langs mijn wang. 'Nu moet jij het doen.' Hij pakt mijn hand, maar ik trek hem terug. Hij grijpt me bij mijn elleboog. 'Wees lief voor het paardje.' Ik probeer me los te rukken, dan staat mijn oom op. 'Goed, zoals je wilt.' Hij slaat zijn handen af aan zijn broek en plotseling rent hij de gang in, langs alle stallen in de richting van het licht. Ik wil roepen: Wacht op mij! of Laat me niet alleen!, maar hij is al weg. Met een dreun slaat hij de poort dicht en ik hoor hoe de klink in het slot valt.

Nu is het echt donker.

Het paard trappelt en laat zijn adem fladderen langs zijn lippen, waardoor ze het geluid van een harde, lange wind maken. Het dier schuurt met zijn flanken langs de houten wand. Ik hoor hem zuchten en snuiven. Ook het andere paard maakt geluiden die in het donker veel harder klinken. Ik schuifel langs de wand van de paardenbox. De benen zijn oneindig lang, met hoeven zo groot en breed

dat ze met gemak een mensenvoet kunnen vertrappen. De slurf onder aan zijn buik hangt slap maar nog gezwollen naar beneden. Ik bekijk het paardenhoofd, dat bijna tot de zoldering reikt. Het wit van zijn ogen flitst in het donker. De hengst gooit zijn hoofd in zijn nek, zijn manen lijken weg te vliegen als een zwarte vogel die zijn vleugels uitslaat. Hij lacht oorverdovend. Lange tanden glimmen in zijn paardenmond. Ik kan geen kant op. Mijn voeten willen niet meer lopen, mijn knieën willen niet meer tillen, mijn keel voelt aan alsof ik een liter zand heb gedronken en ik moet plassen, heel nodig plassen. Ik knijp mijn ogen dicht.

Ik zie de mond met de grote, gele paardentanden, hij komt dichterbij. Zijn neusgaten trillen en snuiven. Het beest hapt, trekt met zijn lippen aan mijn jurk, schraapt met zijn tanden over mijn buik, scheurt mijn jurk aan flarden. Ik schud mijn hoofd. Boven mij zweeft een paardenhoef, ik kan het ijzer dat er door de smid in is geslagen duidelijk zien zitten. Met grote snelheid komt de hoef op mij af. Nee! gil ik.

Maar er komt geen geluid uit mijn keel, en tegelijkertijd voel ik een warme stroom langs de binnenkant van mijn benen lopen. Ik huil. Ik zak door mijn knieën en blijf met mijn rug recht tegen de wand van de paardenbox zitten.

‘Hier is ze!’

Ik open mijn ogen en knijp ze meteen weer dicht tegen het felle licht dat naar binnen schijnt. Mijn vader rent de gang in en stort zich voor me op zijn knieën om mij tegen zich aan te trekken, mijn spieren zijn stijf en doen pijn als hij me optilt.

‘Zeg iets.’ Zijn stem trilt. Het haar, dat hij die ochtend zo zorgvuldig naar achteren heeft gekamd, hangt in slierten voor zijn ogen. Hij duwt het zwarte paard terug in zijn hok en sluit de box af met het houten schot.

Ik hang met mijn hoofd over zijn schouder. De geur van mijn vader, zijn raspende wangen, alles voelt goed. Buiten is ook mijn moeder. Naast haar staat een in elkaar geschrompelde man die tot haar schouders komt, zijn gezicht lijkt op een oude, gerimpelde aardappel. Hij draagt een zonnebril met grote glazen, waardoor hij ook doet denken aan een bromvlieg. De man lacht, zijn tanden zijn kort en rond en staan los van elkaar in een rij tonnetjes. 'Meisje toch,' zegt hij. 'Zal ik het paard dan nog maar even houden?' Hij knijpt in mijn wang.

We lopen terug naar de voorkant van het huis, niemand zegt iets. De kiezelstenen knerpen onder hun voeten. Ik sluit mijn ogen en dein mee met mijn vaders bewegingen.

Vanuit de auto zwaai ik naar de oude man. Hij staat op het bordes en steunt op een wandelstok. Ook hij heft zijn hand en wuift naar ons. Mijn oom zie ik nergens meer. We rijden weg, mijn ouders zwaaien niet.

6

De beide uiteinden van de lange tafel zijn gedekt, over het midden van de tafel ligt geen kleed. Mijn grootvader zit aan het hoofd, zodat hij zijn blik in een rechte lijn over de tafel kan laten gaan. Mijn oom en ik zitten aan het andere uiteinde tegenover elkaar. Zwaar damast siert het gelakte hout van de tafel. Voor ieder van ons staat een groot plat bord met daarop een diep bord dat gevuld is met soep. Aan de linkerkant van de borden liggen twee vorken en aan de rechterkant twee messen en een lepel. Mijn grootvader buigt zich over zijn bord, pakt zijn lepel en brengt die naar de dampende soep. Zijn lippen tuiten zich, de lepel gaat trillend naar zijn mond. Het blazen is duidelijk hoorbaar in de stilte van de kamer. De plooiën in zijn gezicht wijzen naar beneden. Rond zijn kruin is het grijswitte haar dun, de schedel schemert er roze doorheen.

Bomen die langs een donkere vijver staan, daar lijken de kandelars op, spiegelend in het finer. Roet dwarrelt met de vlam mee omhoog. Mijn hoofd hangt gebogen boven mijn bord, ik hoor mijn oom slurpen.

Hij weet dat grootvader een hekel heeft aan slurpen. Hij slurpt hard, net zo lang tot grootvader er iets van zegt. Hij zal mij de schuld geven. Hij weet dat ik dat weet. Het doet hem plezier dat ik geen soep eet.

Op het soepoppervlak drijven langzaam vetogen rond. Als ik zacht blaas, botsen ze tegen elkaar en ontstaat er een groter oog.

Een van de kaarsvlammen brandt knetterend. Meneer Schar staat op uit de schaduw achter grootvaders rug en loopt geruisloos naar de tafel. Hij pakt een kleine schaar die op een zilveren schoteltje ligt, daarmee knipt hij de lont van de kaars bij. Het gespetter stopt. De vlam brandt gelijkmatig geel.

De zon hangt in een blauwe hemel, vlak achter het hoofd van mijn moeder. Met een aardappelmesje schilt ze een appel.

‘Kijk eens,’ zegt ze. Ze steekt de hand waarmee ze het mesje vastheeft naar voren. Er kruipt een lieveheersbeestje over haar ringvinger. ‘Ik mag een wens doen.’ Ze knijpt haar ogen dicht en beweegt haar hand met een ruk omhoog. Het beestje is verdwenen als haar hand weer omlaagkomt. Ze lacht.

Ik lig op een rood met wit gestreepte handdoek, maar mijn benen passen er niet op, ze liggen in het zand over een pol helmgras die ik heb platgedrukt. Mijn kuitjes jeuken. Ik trek mijn benen op en ga rechtop zitten. De sprietjes van het gras hebben lelijke rode striemen op mijn huid gemaakt. Mijn vader ligt op zijn rug met zijn armen onder zijn hoofd gevouwen. Mijn moeder geeft hem een stukje appel dat eruitziet als een bootje zonder zeilen. De schil ligt gekruld voor haar voeten.

‘Toch is het rot voor mijn broer dat hij samen met die man in één huis woont,’ zegt mijn vader.

‘Je broer is anders nog nooit bij ons geweest,’ antwoordt mijn moeder.

Dan zwijgen ze allebei, en ook ik zeg niets.

Ik knipper mijn ogen. Een scherpe pijnscheut in mijn scheen doet me beseffen dat ik tegenover mijn oom zit.

Grootvader kucht. ‘Kind, waarom eet je niet?’ Grootvaders stem klinkt diep en grommend. Zijn lepel stopt ter hoogte van zijn adamsappel, hij wacht. ‘Weet je wat er gebeurde als ik vroeger niet at? Dan prikte het meisje dat mij voerde me in mijn tong.’ Hij steekt zijn tong uit. Hoewel ik het van deze afstand niet kan zien, weet ik dat er op het midden drie witte stipjes in een rijtje staan.

Mijn vingers vinden de lepel. Haastig schep ik hem vol en breng hem naar mijn mond. Nog voor ik mijn mond heb geopend, klinkt er een luid geslurp. Mijn ogen sluiten zich, de lauwe soep verplaatst zich vet langs mijn tong naar mijn keel. Mijn slokdarm protesteert, ik kokhals. Grootvader kucht.

7

Mijn vinger glijdt langs de sierbies, stroef, er ontstaat een piepend geluid. De rand is hersteld, het ruikt naar terpentijn in de kamer. Het gedeelte van de rand dat gespleten was en afgebroken, is niet meer terug te vinden.

Ik loop langs de wanden, mijn vinger volgt het hout van de sier-rand boven de lambriserings. Er ligt nog geen stof op.

Ik glimlach. Ik heb een geheim, en wanneer ik daar rustig over wil nadenken ga ik naar deze kamer. De lege ruimte maakt me rustig, door de linnen gordijnen voel ik me licht.

Mijn oom vindt me overal als hij wil, het maakt hem niet uit waar ik ben.

Ik heb ook een plek in het bos waar ik graag kom: een heuvel bedekt met bladeren. Er staan bomen omheen, die met hun dikke slangenwortels de open plek omarmen.

In het midden van die cirkel ga ik zitten. Soms lig ik achterover en kijk ik naar de wolken. Ik stel me voor dat ik wonderschoenen draag met vogelvleugels aan de zijkanten, schoenen waarmee ik van wolk naar wolk spring als van de ene trampoline op de andere. Ik lach hardop, schater omdat het jubelgevoel in mijn buik naar buiten wil. Onder me zie ik speelgoedautootjes rijden over de kronkelende aders in het landschap. Zo klein dat ik mijn best moet doen om te beseffen dat er in die autootjes mensen zitten. Ook zie ik roosjes broccoli die in werkelijkheid hele bossen herbergen, en regenplassen waarin je kunt verdrinken.

Als ik uitgesprongen ben, ga ik weer achterover liggen en speel ik het spelletje met de wolken. Een vos verandert in een lammetje, maar dan opeens hangt het volle gezicht van mijn oom boven me.

8

Je zou het een zeer massief, goed isolerend behang kunnen noemen: de boekenkasten van mijn grootvader die alle muren van zijn studeerkamer bedekken. De in leren banden gestoken werken vormen samen een tekening waarnaar ik lang blijf kijken omdat ik steeds weer een nieuw patroon ontdek. Alle boeken zijn anders, hun kleur verschilt en hun formaat, maar ook hun dikte. Als je bedenkt hoeveel woorden er in die verzameling boeken liggen opgeslagen, en hoe weinig mijn grootvader spreekt, dan rijst het vermoeden dat die twee uitersten iets met elkaar te maken hebben.

Ik praat ook niet veel. Grootvader weet dat, daarom vindt hij het vaak goed dat ik in zijn kamer ben wanneer hij leest of aan zijn bureau werkt.

Grootvader slijpt zijn potloden met een mesje, hij schilt de punt

van het potlood tevoorschijn. Ik kom naast hem staan. Zijn handen bibberen, ik weet niet of dat komt doordat hij oud is of omdat hij het moeilijk vindt om het potlood te slijpen.

‘Met een scherpe punt kun je goed tekenen,’ zeg ik. Hij knikt, overhandigt mij het potlood met de nieuwe, metaalachtige punt en leunt naar achteren in zijn stoel.

‘Kom maar,’ zegt hij. Hij slaat tweemaal, met korte plofjes, op zijn bovenbeen. Ik ga bij hem op schoot zitten en begin te tekenen. Zijn botten steken door zijn broek, ik kan zijn skelet voelen. Ik moet er vaak aan denken dat iedereen een geraamte in zich heeft en dat elk mens zo’n griezelig doodshoofd achter zijn gezicht verbergt. Soms strijk ik mezelf over de wangen en onder mijn ogen voel ik de randen van de oogkassen als ik met mijn vingertoppen in mijn gezicht druk.

Met grootvader zo dichtbij ben ik rustig. Als we nu dood zouden gaan en iemand vindt ons pas over honderd jaar, dan zit er een groot geraamte in zijn bureaustoel met een klein skelet op schoot.

Onze ademhaling gaat in hetzelfde ritme. We praten niet en dat is fijn. Ik teken een vlinder. Vooral van de vleugels maak ik veel werk.

Grootvader streelt mijn haren, ik krijg kippenvel als hij dat doet.

Naast de velours gordijnen hangt een gedraaid koord met aan het uiteinde een kwast. Rond de grote haard staan in een halve cirkel drie gecapitonneerde zetels. Voor het raam staat het bureau, het bureau van grootvader.

Op mijn schoot ligt een boek.

Mijn oom kijkt over de bladzijden van zijn krant. Als ik opkijk, ontmoeten onze blikken elkaar, ik ben het die het eerst de ogen neerslaat en verder bladert.

Hij staat op, zijn schoenen stappen zacht in mijn richting. Achter mijn stoel houdt hij stil, dan buigt hij zich naar voren, het leer van de stoel kraakt als hij zijn handen er op legt. Zijn hoofd is dichtbij. Ik voel zijn adem bij mijn oor, ik ruik hem. Ik lees, maar de letters

vormen geen woorden, mijn ogen zoeken een verband, het begin van de zin kan ik niet eens meer vinden.

De stem van mijn oom klinkt bijna zoet. 'Lees eens voor, wat staat daar allemaal?'

Grootvaders zonnebril glimt, ik meen een goedkeurende blik te ontwaren in de donkere ovalen. De vouwen in zijn gezicht vervormen tot een grimas die waarschijnlijk een glimlach moet voorstellen. Hij knikt en buigt zich opnieuw over de documenten op zijn bureau.

Grootvaders bureau heeft de afmetingen van een biljarttafel. Het blad is bekleed met bronsgroen leer, dat glanst als de rug van een kevertje als er licht op valt.

Onwillekeurig ontsnapt er een piepend geluidje aan mijn keel, ik voel mijn hart kloppen.

'Toe, lees voor.' Zijn hand omvat mijn schouder. Hij knijpt hard, veel te hard. Ik kan alleen aan mijn schouder denken en aan mijn oom die zo dichtbij is, nu grootvader ons kan zien.

Grootvader heft zijn hoofd op, ik voel zijn blik van achter de donkere brillenglazen zwaar op me rusten. De pijn in mijn schouder vlamt heet uit naar mijn hals, naar mijn hoofd.

Ik kan niet denken. Hij weet het. Hij doet het expres.

'Kind, waarom gehoorzaam je niet?' Grootvader klinkt kalm, hij wacht.

Als ik nu niets zeg, verandert zijn stemming. Hij zal me toespreken over mijn lieve oom die toch zoveel geduld met me heeft en veel van zijn vrije tijd opoffert om met mij te spelen.

De titel, wat was de titel?

Ik slik, mijn stem klinkt zacht, te zacht. Grootvader verstaat me niet, hij kromt zijn hand en plaatst die achter zijn oor, zijn gezicht verfrommelt rond zijn ogen en neus. Hij vraagt me luider te spreken. Mijn oom laat mijn schouder los, richt zich op, wendt zich tot grootvader en zegt duidelijk: 'Ze zal nog veel moeten oefenen, vader. Ze heeft weinig aanleg voor lezen, ze kijkt liever plaatjes.'

Mijn schouder steekt. Ik durf hem niet te bewegen, ik voel de af-druk van de hand van mijn oom, van zijn harde vingers en recht geknipte nagels.

Mijn oom staat voor het grote bureau, met zijn rug naar grootvader. Zijn armen over elkaar geslagen, zijn hoofd schuin. 'Meisje, meisje, je zult nog veel moeten leren.' Zijn stem klinkt vol medeleven. Zijn lichte ogen kijken me spottend aan.

Hij draait zich om naar grootvader.

Grootvader schrijft met een vulpen. De pen krast over het papier, het krassen stopt.

'Vader, ik ben even buiten. Met het eten kunt u mij weer thuis verwachten.'

Grootvader knikt.

Ik staar in het boek op mijn schoot. Zodra mijn oom de kamer heeft verlaten, worden de letters puzzelstukjes die vanzelf op hun plaats glijden. De brij verandert in regels, in keurige zinnen.

Buiten slaat het portier van de sportwagen dicht, de motor start. De kiezelstenen vertragen zijn vertrek, ze knarsen klaaglijk onder zijn wielen. Ook wanneer ik rond het huis loop, zakken mijn voeten weg en kan ik niet snel rennen.

'Grootvader, zal ik u een stukje voorlezen?' Mijn stem klinkt vreemd helder. Ik recht mijn rug, dan komen de zinnen, eerst nog traag en hortend, geleidelijk aan steeds vloeiender:

Ik heb het gezien! schreeuwde hij. De kwestie is niet dat ik niet kan zien! Eerst had ik niets, toen gaven ze mij een dikke bril, speciaal geslepen, maar ik kon er niet door kijken. Zij wilden dat ik niets zou zien en daarom gaven ze mij een bril waar ik niet door kijken kon.

Een tijdje later gaven ze mij een kijker, maar daar kon ik net zomin door kijken. Het is niet dat ik niet kan zien, het is dat ik niet kan kijken. Hoe zou iemand die niet kan kijken, kunnen fotograferen? Gebruik uw verstand, meneer de

verslaggever! Wat denkt u, het bedrog heeft nu lang genoeg geduurd!

Grootvader luistert. Zijn gezicht hangt zwaar geplooid rond zijn hoofd. Wanneer ik stop, heeft hij zijn zonnebril afgezet en kijkt hij me met zijn echte ogen, die ik zelden zie, ernstig aan.

‘Ik mis je vader.’

Hij is invalide door het ongeluk en zit in een rolstoel. Zijn gezicht en handen zijn bedekt met littekens van brandwonden. Hij is zo verminkt dat andere mensen bang van hem zijn, daarom draagt hij een masker om zijn gezicht te verbergen, met een gat voor ieder oog. Hij weet dat hij een dochter heeft die bij zijn vader woont, maar hij weet ook dat niemand uit zijn oude leven hem zal herkennen. Hij denkt lang na over hoe hij zal laten weten dat hij nog leeft.

9

Meneer Schar glipt door de gang, houdt zich op in een hoek en fluistert als ik voorbijloop. ‘Juffrouw, ik heb een brief voor u. Hij lag op het postkantoor, ik heb hem voor u opgehaald. Kijk, hij is aan u geadresseerd onder vermelding van poste restante. Ik ontving namelijk een schrijven met de mededeling dat ik u deze brief persoonlijk moest overhandigen. U kunt binnenkort meer brieven verwachten, maar niemand mag weten dat u post ontvangt. De afzender wil anoniem blijven. Staat u mij toe deze brieven voor u op te halen?’

‘Vanzelfsprekend, meneer Schar,’ zeg ik. ‘En nu wegwezen, en mondje dicht.’ Ik doe of het de gewoonste zaak van de wereld is dat iemand mij geheime brieven schrijft, maar mijn hart bonst en mijn wangen gloeien.

De envelop is eenvoudig wit. Op de voorkant, waar mijn naam

staat getypt, is in de rechterbovenhoek een buitenlandse postzegel geplakt.

Ik zal de brief verbranden als ik hem heb gelezen.

Een hoek van een envelop, de rest is vergaan tot grote vlokken as. De hoek laat de postzegel zien, en de laatste twee letters van mijn naam. Mijn oom betast het stukje papier, zijn wijsvinger glijdt langs de rand van de driehoek. Hij vouwt de hoek open. Nu is het een klein puntzakje, in het zakje bevindt zich de rechterbovenhoek van een brief.

Er staat een aantal woorden op geschreven, eindigen van zinnen, in getypte letters. Hij trekt het stukje papier uit het zakje en leest de woorden hardop.

*niemand mij herkennen
ieue dochter, ik
een ver land*

Mijn oom bekijkt het stukje papier van alle kanten. Zijn ogen zijn wijd geopend, ze puilen zelfs een beetje uit. Hij heeft zijn wenkbrauwen hoog opgetrokken. Bewegingloos staat hij met het stukje papier in zijn handen.

Hij bukt, zijn hand gaat naar de asla in de grote haard. Met duim en wijsvinger neemt hij een asvlok op, de as verpulvert onder zijn aanraking. Zijn hand veegt hij af aan zijn dijbeen. Op zijn donkere broek van ribfluweel blijven geen roetsporen achter. De hoek van de brief steekt hij in de borstzak van zijn overhemd, zorgvuldig, zonder te vouwen.

Mijn oom heeft iets om over na te denken. Hij krabt zich tussen de stekels op zijn hoofd.

In de asla is geen spoor meer over van de brief die ik ooit heb gekregen. Maar ik krijg er meer. Ik krijg voortaan elke week een brief en ook kan ik zelf schrijven, ik kan beter schrijven dan lezen.

Ik duw het houten rolluik van de secretaire omhoog. Ik hou van dit bureau, met zijn vele laatjes, verborgen vakjes en uitschuifsystemen. Het bureau is van mijn vader geweest, het stond vroeger toen hij nog thuis woonde op zijn slaapkamer. Nu is zijn oude kamer de mijne geworden en het bureau staat er nog steeds. Het is het enige in de kamer – op zijn typemachine na – waarvan ik hou. Van mijn poppen durf ik niet te houden, het ligt te veel voor de hand dat ik van poppen hou.

Mijn poppen heb ik een snor gegeven, mijn oom was erbij. Hij zei niets toen ik boven hun lippen kraste. Het moest wel. Met hem in de buurt vind ik mijn poppen kinderachtig, ja, zelfs lachwekkend. Als ik laat merken dat ik iets om mijn poppen geef, zal hij ze hun haren afknippen, hun ogen uitdrukken, hun jurken scheuren of nog erger. Met een washandje heb ik later hun toet gewassen, de poppen met zachte woordjes getroost. De inkt is in de plastic hoofden getrokken. Sindsdien staren ze me verwijtend van boven hun snor aan.

Mijn oom vermoedt niet dat ik iets geef om een oude secretaire. Ik streel het gladde hout, snuif de geur van boenwas op, bekijk aandachtig de ingelegde ebbenhouten sleutelgaten en het gevlamde patroon van het notenhout waarmee het hele meubel is bedekt. Ik bestrijk het groene vilt waarop de handen van mijn vader hebben gelegen. Op het bureaublad laat ik mijn hoofd rusten, met een wang op de wollen stof. Het vilt ruikt naar oude boeken.

Mijn blik wordt waterig, ik knipper mijn ogen om het vocht over mijn oogbollen te verspreiden. Razendsnel ontsnapt er een druppel tussen mijn oogleden vandaan. Ik hef mijn hoofd op. Een glazen balletje ligt op het vilt, de stof zuigt het op. Een donkergroen vlekje laat zien waar de traan in de stof is verdwenen. Ik wrijf over het vlekje, het voelt niet vochtig. Zouden de tranen van mijn vader zich ook in deze stof verbergen, verdroogd tot poeder?

Langzaam pak ik het inktpotje en vul mijn pen. Het is een heel karwei om de pen zonder knoeien te vullen. Mijn tong glipt naar

buiten, leidt een eigen leven als ik ingespannen bezig ben. Het lukt, het blaadje papier onder het potje – om eventuele druppels op te vangen – is gelukkig overbodig geweest. Op de inktlap, naast het potje, druk ik het kroontje van de pen schoon. In het mooiste handschrift dat ik beheers, schrijf ik zijn naam. De naam van mijn vader.

Het vel papier gaapt me wit aan. Ik besluit te schrijven wat ik vandaag heb meegemaakt.

Nadat ik me ervan overtuigd heb dat mijn oom niet in de kamer is, druk ik op de knop van de onderste lade en tegelijk met deze beweging draai ik hem naar links. Een droge klik, het klepje springt open. Er verschijnt een smalle gang aan de zijkant van het schrijfblad. Ik haal een boek tevoorschijn, een zwart boek met gouden letters op de kaft. Ik open het. De transparante papieren banen vormen horizontale strepen op de bladzijden. De postzegels staan in een rijtje naast elkaar. Met een pincet neem ik er een Nederlandse postzegel uit. Ik maak van mijn tong een puntje en bevochtig de achterkant van de postzegel rond de bij elkaar geknepen pootjes van de pincet. De gom smaakt weëig zoet, het metaal van de pincet is koud.

Ik plak de postzegel in de rechterbovenhoek van de envelop, precies een halve centimeter van de kant.

10

Grootvader komt niet meer uit bed. De hele dag dart meneer Schar rond in huis met dienbladen vol bekers en borden eten die onaangevoerd uit de slaapkamer terugkomen. Ik sta voor de donkerbruine, zware deur met facetten. Mijn wijsvinger is gekromd. De knokkel steekt wit naar voren. Wanneer ik op een van de vierkante vlakken klop, klinkt dat holler dan wanneer ik op de banen ertussen klop. Ik wacht te lang, meneer Schar steekt zijn neus al om de hoek. Met een theatraal gebaar legt hij zijn wijsvinger tegen zijn lippen en sluit hij

zijn paardenogen. Ik duw hem opzij. In het voorbijgaan trap ik op zijn tenen. Zelden kom ik in grootvaders slaapkamer. Ondanks de ruime afmetingen komt hij klein en benauwd over. Het ruikt er naar stof en verlepte bloemen. Net als bij zijn studeerkamer zijn de wanden gevuld met boeken, maar hier bewaart hij alleen de donkere, zware exemplaren. In het midden staat grootvaders reuzenbed, met vier gedraaide pilaren aan elke hoek, alleen pilaren, zonder hemel. De bruin velours gordijnen voor de ramen zijn gesloten. Ik heb het uitzicht vanuit deze kamer nog nooit gezien.

Grootvader draagt een witte pyjama die veel te groot voor hem lijkt. Zijn ogen zijn gesloten, maar als ik naast hem kom zitten gaan ze open.

‘Ik heb zo’n pijn.’ Hij wijst met een benige vinger, de nagel geel en lang, naar zijn voorhoofd en frons het. Zijn zonnebril ligt op de tafel naast het bed als een slapend insect.

Ik buig me voorover. Hij ruikt zuur, naar melk die te lang heeft gestaan. Ik druk een kus op zijn holle wang. Het vel hangt naar beneden en plooit zich in zijn nek. Hij glimlacht.

Mijn hand leg ik op zijn voorhoofd, dat voelt als een koele, levende steen. Heel voorzichtig laat ik mijn vingertoppen over zijn hoofdhuid gaan.

Hij kreunt en zegt: ‘Ik heb nooit in een luchtballon gevaren.’

II

Eén keer per week bezoek ik de bibliotheek in de stad. Grootvader vindt het belangrijk dat ik goed leer lezen. Omdat hij zelf haast omkomt in de boeken, leek het hem eerst onnodig, maar toen ik zei dat ik hoopte dat er in de bibliotheek meer boeken zouden zijn speciaal voor kinderen vond hij het goed.

De bibliotheek staat naast het hoofdpостkantoor, het is een hoog en donker gebouw. Voor de ingang is een stenen trap met drie tre-

den. De treden zijn hoog – het kost me moeite ze te beklimmen. Dat geeft me het gevoel dat ik er niet hoor.

Het bezoek aan de bibliotheek is voor mij het belangrijkste moment van de week. De bibliotheek zelf vind ik weinig interessant. De hoge rekken, de onafzienbare rijen rugtitels en de kale tafels waaraan zelden iemand leest, maken me slaperig. Maar die ene dag in de week is de dag dat ik de stad zie.

Meneer Schar zet me af voor het gebouw en haalt me twee uur later op. Ik ga naar binnen, om vervolgens als de bestelbus van meneer Schar om de hoek is verdwenen weer naar buiten te komen. Ik kijk naar de taartjes bij de bakker voor het raam. De vormen, de kleuren, de slagroomtorentjes met kersen erop maken me vrolijk. Ik ga zitten op de rand rond de fontein op het plein voor de bibliotheek. Wanneer het waait besprenkelt een nevel van kleine druppeltjes mijn gezicht en wast die het stof van het huis van me af. Ik knijp mijn ogen tot spleetjes en haal diep adem.

In de stad probeer ik een glimp op te vangen van mensen die invalide zijn, het liefst zie ik iemand in een rolstoel. Iemand die de grootste moeite heeft zelf de wielen van zijn wagentje aan te duwen. Iemand van wie de mond scheef naar één kant hangt, wiens ogen dof naar een punt in de verte staren. Dan blijf ik staan en kijk naar zijn moeizame bewegingen.

Een halfuur voor meneer Schar mij komt ophalen, zorg ik dat ik weer in de bibliotheek ben. Elke maand vraag ik de bibliothecaresse – een gebogen vrouwtje met een knisperend droge huid, ik vond haar in het begin ook uiterst slaapverwekkend – naar boeken over verre landen, boeken die ik kan lezen. Zij legt ze voor mij klaar, ik hoef ze alleen maar op te halen. Ik mag eigenlijk maar twee boeken per keer meenemen. Van haar krijg ik er soms wel drie of vier. Ze zegt nooit iets, maar als ik op haar tafel afloop glimlacht ze, en dan lijkt haar gezicht een prop papier. Stralend haalt ze met een grote boog en veel sneller dan je van haar zou verwachten, een nieuwe

stapel boeken van onder de tafel vandaan. Wanneer ik vraag of ze de volgende keer weer boeken voor me heeft over hetzelfde onderwerp, knikt ze gretig. Met een zwierige krul, alsof het een proefwerk zonder fouten betreft, tekent ze mijn kaart af.

12

4 april

Lieve Papa,

Als mijn oom in bad gaat, laat hij de deur naar de badkamer openstaan. Nu ik weet dat je vanuit mijn kamer maar in de grote kapspiegel in de gang hoeft te kijken om te zien wat er in de badkamer gebeurt, verdenk ik hem ervan dat hij het daarom doet. Hij weet dat ik van mijn levensdagen niet uit mezelf in de deuropening naar hem zou gaan staan kijken. Nu moet ik wel zien wat hij doet. Hoe hij zijn lichaam inzeept, zich scheert, zijn neusharen uittrekt, aan zijn pukkels pulkt en zijn nagels knipt. Omdat ik eraan gewend ben dat hij me altijd en overal bespiedt, doe ik geen moeite meer om deuren en ramen af te sluiten. Zo ontdekte ik het.

We zeggen er allebei niets over, maar nadat hij heeft gebed, komt hij tegenwoordig altijd naar mijn kamer. Eerst dacht ik: daar gaan we weer. Maar hij vroeg me of ik zijn hoofd, net als dat van grootvader, wilde masseren. Omdat grootvader veel last van hoofdpijn heeft, streel ik zijn hoofd. Heel langzaam, zonder druk uit te oefenen, laat ik mijn vingertoppen over zijn oude huid gaan. De rimpels duw ik zachtjes voor me uit. Grootvader sluit zijn ogen. De krans wit haar boven zijn oren en in zijn nek aai ik als de vacht van een dier. Hij ademt zwaar, knort bijna. Als ik zeker weet dat hij slaapt, ga ik weg. Grootvader

slaapt doorgaans slecht, dus als hij bij mij in slaap valt, voelt dat goed.

De eerste keer dat ik grootvader zo aanraakte en mijn oom mij bezig zag, had ik spijt. Maar hij zei niets. En nu wil hij dat ik ook zijn hoofd masseer.

De rust, de zachtheid en de slaperigheid die ik bij grootvader voel als ik zijn hoofd streel, het tegenovergestelde gebeurt bij mijn oom. Mijn vingertoppen verharden. Ik gebruik mijn nagels, kneed woest en knijp zijn hoofdhuid tussen zijn stekelige haar. Mijn oom geeft geen krimp, hij sluit zijn ogen en zucht alleen maar.

Uiteindelijk rekt hij zich uit, bedankt mij en verdwijnt. Wanneer hij weg is, ruik ik aan mijn vingertoppen. Van zijn geur griezelt ik, maar ook moet ik aan jou denken, omdat jij papa, gek genoeg, net zo ruikt als mijn oom.

13

Meneer Schar steekt zijn hand uit. Hij hoopt vast op een verklaring, maar ik zwijg. Ik leg de brief op zijn vlakke hand. De vingers krullen zich om de envelop, zijn arm zakt langzaam langs zijn lichaam, zijn romp maakt een korte knik. Ik kijk recht voor me uit, door hem heen. Ik probeer mijn stem zo streng mogelijk te laten klinken.

‘U kunt gaan, meneer Schar. Zorg dat u niet wordt gevolgd.’

Hij knikt, draait zich op zijn hakken een kwartslag rond en loopt bij me vandaan zonder om te kijken. Geruisloos, rechtop, zoals altijd.

Voorzichtig duw ik de linnen gordijnen opzij. Op het grind voor het bordes onder mij staat de bestelauto. Meneer Schar opent de deuren aan de achterkant van de auto. Op zijn hart draagt hij mijn brief, in de binnenzak van zijn jasje. Hij buigt door zijn knieën en tilt twee op elkaar gestapelde kratten de auto in.

Langs het huis staat de beeldengalerij, mijn oom verbergt zich achter de rug van de waterdraagster.

Een metalen klap. De deuren van de bestelwagen zijn dicht. Meneer Schar loopt naar het portier aan de bestuurdersplaats, hij stapt in en start de motor. Het grind knerpt als de wielen zich in beweging zetten.

De bestelauto draait langzaam de oprijlaan in. De bomen aan weerszijden van de laan vormen samen een donkere tunnel van loof en hout. Het geluid van de lopende motor sterft weg. Ik blijf staan. Wat ik verwacht komt uit: een ronkende motor, knarsende kiezelstenen, en de sportwagen van mijn oom die ook de bomentunnel in rijdt. Ik laat het linnen gordijn los, de zoom danst loom boven de vloer. Ik laat me langs de muur, langs de lambrisering naar beneden zakken en kijk de lege kamer in. Ik ben leeg en licht.

14

In de la van grootvaders bureau ligt een fotoboek. Sepiabruine foto's zitten erin, met langs de randen witte zaagtandjes. Bijna alleen mijn vader staat erop, of hij met grootvader en grootmoeder, die toen nog leefde – een witte vrouw met opgestoken vlashaar en een sombere blik. Ze heeft kringen onder haar ogen, waardoor ze er niet erg sterk uitziet. Mijn grootvader vertelde ooit dat hij verliefd op haar werd omdat ze twee verschillend gekleurde kousen droeg. Hij vroeg zich af wat iemand bezielde om een blauwe en groene kous te dragen. Hij vroeg het haar. Haar gezicht werd rood van schaamte, ze bekende hem dat ze kleurenblind was.

Ik bestudeer haar ogen, er is niets bijzonders aan te zien, maar dat blauw voor haar net zo blauw was als groen blijft me verwonderen.

Van mijn grootvader schrik ik. Eerst denk ik dat hij mijn vader is, maar de man op de foto moet grootvader zijn en het jongetje op zijn knie mijn vader.

Mijn vader met een hobbelpaardje. Mijn vader met een matrozenpak aan, een klein kind dat nog nauwelijks kan lopen. Dan draagt hij ineens een jasje als een volwassen man, een punt van een zakdoek steekt uit zijn borstzak. Onder zijn arm heeft hij een gitaar die eigenlijk te groot voor hem is. Hij staat naast een piano waaraan een man zit die naar hem lacht. Om hen heen staan deftig geklede dames en heren die in hun handen klappen. Mijn vader kijkt of hij zelf niet gelooft dat er voor hem geapplaudisseerd wordt. Eronder staat in langgerekte letters: *Het eerste optreden van onze veelbelovende zoon*. Er volgen foto's van hem op een echt paard. Hij neemt een wedstrijdbeker in ontvangst. Hij lacht breeduit, recht in de camera. Eronder staat, in hetzelfde handschrift: *De zoveelste prijs voor de jongen met de vele talenten*. Mijn vader wordt steviger en groter. Mijn grootouders staan er niet meer op afgebeeld. Ondertussen moet de ouder geworden jongen zijn moeder hebben verloren, mijn vader was twaalf toen zij overleed. Op bijna elke afbeelding staat hij in het middelpunt: hij speelt gitaar of neemt een prijs in ontvangst voor een paardrij- of tenniswedstrijd. Hetzelfde handschrift blijft de foto's van commentaar voorzien. Soms staat er: *Weer gewonnen!* of: *Mijn trotse zoon*. Het woord 'mijn' vervangt het eerdere 'onze', waardoor ik nu zeker weet dat mijn grootmoeder inmiddels moet zijn gestorven. De laatste paar pagina's van het boek zijn leeg.

Wat me opvalt is dat mijn vader op geen enkele foto staat afgebeeld samen met mijn oom. Net of hij geen broer had.

Onder het fotoboek ligt een dunner en kleiner boek, meer een schrift, met foto's van mijn oom. De indeling van het boek begint vrijwel hetzelfde. Mijn grootvader, en mijn grootmoeder met een kind op haar arm. Het enige verschil is dat in deze bijna identieke opstelling van mijn grootouders met hun pasgeboren kind een vierde persoon aanwezig is, die vooraan in beeld staat. Mijn vader.

De meeste foto's zijn niet becommentarieerd. Onder enkele afbeeldingen staat in hetzelfde handschrift als in het dikkere fotoboek

geschreven: *Onze zonen spelen samen, of: Laat maar zien aan je kleine broer hoe het moet.*

Ook de laatste foto uit het schrift is er een van hen samen. Twee jongetjes met zomerse kleding aan op een grasveld. Ze staan op blote voeten, samen, de armen om elkaar heen geslagen, lachend met toegeknepen ogen tegen het zonlicht dat van achter de fotograaf in hun gezicht schijnt. Mijn vader, met een wisseltandengebit, zonder voortanden. Mijn oom, kort stekeltjeshaar en een verlegen lach. Ze dragen allebei een korte broek en een gesteven hemd met korte mouwen – de vouwen nog zichtbaar.

15

Mijn vader neemt zijn gitaar uit de standaard. Met zijn vingertoppen streelt hij de snaren. Dat klinkt elfjesachtig. Hij buigt zich naar voren en legt de gitaar plat op zijn dijen. De vingers van zijn uitgestoken hand pakken het deksel van een zwartgelakt doosje dat op de grond voor hem staat en tillen het langzaam op. Het deksel zucht wanneer hij het eraf trekt en het doosje stuitert terug op de stenen vloer. In het doosje zitten de plastic driehoekjes met ronde hoeken: zijn plectrums. Hij pakt er een. Van zijn duim en wijsvinger maakt hij een rondje – het pico bello-teken – en daartussen klemt hij een rood driehoekje. Hij gaat rechtop zitten. De gitaar kantelt hij zo dat ik in het gat achter de snaren het vel papier kan zien dat aan de binnenkant van het instrument tegen de rug is geplakt, er staan letters op gekalligrafeerd. Dat dat papier zich in de gitaar bevindt en er dus in geplakt moet zijn toen de gitaarbouwer het instrument maakte, heeft op mij een vergelijkbare uitwerking als een scheepje in een fles. Elke keer wanneer ik de gitaar zie moet ik denken aan de gitaarbouwer, hoe hij bouwde en hoe hij de gitaar in elkaar zette.

Mijn vader plant zijn gitaar goed in zijn schoot, hij neemt ruim de tijd voor dit ritueel. Zijn vingers gaan naar de hals van de gitaar

en met de andere, waarin hij het plectrum heeft vastgeklemd, slaat hij de snaren aan. Hij luistert met zijn hoofd schuin. Stemt. Pas als de tonen naar zijn mening zuiver zijn, begint hij te spelen. Daarbij beweegt zijn hele lichaam, niet alleen zijn vingers, die als spinnenpoten over de snaren rennen, maar ook zijn schouders, hoofd, benen, voeten, tenen en bovenal zijn gezicht, waarvan wenkbrauwen, wangen, mondhoeken en kraaienpootjes meebewegen op het ritme van zijn spel. Hij speelt snelle, vrolijke muziek, waarbij het je als je luistert de grootst mogelijke moeite kost om stil te blijven zitten. Toch heeft hij dat het liefst, dat je ademloos luistert en je verdiept in wat hij speelt, zonder dat je toegeeft aan danskriebels.

Zijn gitaarkoffer heeft dezelfde vorm als zijn gitaar. Vanbuiten is de koffer van vaal, donkerblauw karton, daarom is de verrassing des te groter als je hem opent en een volmaakte tegenvorm van de gitaar ziet, een mal, in een bed van lichtblauw fluweel. Die smetteloze stof omhult zijn instrument. De koffer sluit met een gesmoorde plof. Aan de buitenkant zitten sloten als van weckpotten, ijzeren klemmen waarbij je kracht moet zetten om ze te sluiten, met een knal slaan ze dicht. Rond de sloten is het donkerblauwe karton gesleten. Wanneer mijn vader zijn gitaarkoffer naast de voordeur klaarzet, vertrekt hij 's avonds en komt hij pas tegen de ochtend terug.

Als hij niet typt achter zijn kamerscherm, speelt hij gitaar of spreekt hij af met zijn vrienden, die ook allemaal een muziekinstrument bespelen. Ze repeteren keer op keer dezelfde deuntjes. Mijn vader is het meest aan het woord, de vrienden volgen zwijgzaam zijn aanwijzingen op. Ze nemen slokken bier – schuim blijft in hun snor hangen.

Ik kijk en luister. Ze denken niet aan mij, mijn vader is me vergeten, daardoor voel ik me groot.

Als mijn moeder thuiskomt, zeg ik dat we hebben gewandeld. Ik verzin hele routes door de stad, ook vertel ik haar hoe we met een bal gespeeld hebben op een grasveld. Ze onderbreekt me niet, steeds meer verzin ik, zeker als ik merk hoe stil ze luistert. Ik vertel

haar ook dat we langs de kunstacademie zijn gelopen, dat we hebben gekeken of we haar zagen, en zelfs zwaaiden voor het geval zij ons wel zag en wij haar niet.

Ze loopt naar het aanrecht, pakt een van de vuile bierglazen op die mijn vader daar heeft neergezet, houdt het glas omhoog en zegt met een matte stem: 'Dus jullie hebben een gezellige middag gehad?'

Mijn vader speelt gitaar. Met zijn door brandwonden misvormde handen lijkt zijn spel nog meer op dat van Django Reinhardt dan vroeger. Ook heeft zijn muziek nu een bepaalde lading, een diep gevoel onder de tonen, een gevoel dat hij vroeger miste.

16

'Zul je nooit vergeten dat we van je houden?' vraagt mijn moeder. Ik zit bij haar op schoot in mijn nachtjapon, ze streelt mijn wang. Haar gezicht is dichtbij, haar lieve gezicht, haar sprekende mond, de lichtrode lippen.

Het typen achter het kamerscherm stopt, mijn vader steekt zijn hoofd om het schot, hij lacht. Hij heeft een stoppelbaard, zodat de onderste helft van zijn gezicht grijs lijkt. Hij loopt naar ons toe, door zijn knieën gebogen met gespreide armen, dan slaat hij zijn armen om onze schouders.

'Zul je dat nooit vergeten?' vraagt hij nu ook.

'Nee,' antwoord ik. 'Nee, ik zal dat nooit vergeten.'

Kinderen houden van snoep. Sommige mensen houden van bier en andere houden van mosselen. Wat bedoelen mijn ouders als ze zeggen dat ze van me houden? Dat ze me aardig vinden? Of dat ze alles voor me overhebben?

Toch staan hun koffers en tassen voor de voordeur, morgen vertrekken ze naar hun vakantiebestemming, waarvan ik de naam maar niet kan onthouden. Ze beloven me cadeautjes wanneer ze terug-

komen. Ze gaan samen weg. Een vriendin van mijn moeder komt op me passen. Morgen ga ik gewoon naar school. Als de lessen zijn afgelopen staat daar niet mijn moeder of vader bij het hek, maar die vriendin met haar klitterige haren en tuinbroek vol verfspatten. Ze neemt me mee naar ons huis, ons lege huis, want de koffers en tassen en mijn vader en moeder zijn dan al weg. Ik eet haar gesmeerde boterhammen. Mijn adem probeer ik in te houden om haar sigarettenlucht niet te hoeven ruiken.

Maar nu heeft mijn vader nog een arm om me heen geslagen. Zijn wangen ruiken naar zeep, ze schuren langs mijn huid. Ook mijn moeder ruik ik, haar haar ruikt naar vanille. Haar voorhoofd raakt het mijne. We blijven nog een poosje zo zitten. Tot ik me losmaak uit hun greep en zeg dat ik wil slapen. Ze kussen me allebei, op mijn wangen en op mijn voorhoofd, ook dat betekent dat ze van me houden.

17

19 april

Lieve Papa,

Ik heb een blinddoek voor en zit op een stoel in mijn ooms kamer. Hij rookt een sigaret. Hij rookt niet veel, omdat grootvader dat liever niet heeft, maar nu ligt grootvader in zijn slaapkamer dus kan mijn oom zijn gang gaan. Misschien komt het door de blinddoek dat mijn hoofd plotseling blanco is en ik me iets herinner, het lijkt een scène uit een film.

Ik zit aan de keukentafel. Mijn benen schommelen boven de vloer. Naast mij, onderuitgezakt, zit de vriendin van mama die op mij past. Ze draagt een tuinbroek. Haar haar is niet gekamd. Op haar buik ligt een builtje shag. Ze neemt een

rechthoekig papiertje en legt daar een pluk tabak op. Ik kijk hoe ze het papiertje rond de tabak draait, dan pakt ze een doosje lucifers van tafel. Er staat een zwart vogeltje met een v-staart op het doosje. Ze strijkt een lucifer af. De sigaret brandt. Ze inha-leert, kijkt me lachend aan en zegt: 'Je papa en mama zullen je wel missen, ze komen vast eerder thuis.'

Mijn oom loopt op en neer. Zijn schoenen kraken. Ik hoor hem de rook uitblazen.

'Ik heb geen asbak,' zegt mijn oom. 'Je bent het toch met me eens dat het zonde is van de vloerbedekking als er as op valt. Hou je hand eens op.'

Ik steek mijn hand naar voren. Hij komt dichterbij. Zijn rook prikt in mijn neusgaten. Hij pakt de rug van mijn hand en drukt een kus in mijn handpalm.

'Grapje, dat zou ik toch nooit doen,' zegt hij.

18

'Ja, je vader kon prachtig gitaar spelen en in paardrijden en tennis was hij ook zo goed. Jammer dat hij al die talenten heeft laten schieten, dat hij zo stom is geweest zich erin te laten luizen door een domme troela. Als er iemand ongewenst was, was jij dat wel. Je was niet te verdelen, daarom ben je er nog steeds.'

Ik zit op de rand van mijn bed en mijn oom staat voor me met zijn handen in zijn zij. Hij is nieuwsgierig wat voor uitwerking zijn woorden op mij hebben. Ik doe of ik hem niet hoor, ik niet versta wat hij zegt, maar zijn woorden sijpelen langzaam door tot mijn gehoor. Met bijtend zuur etsen ze de betekenis ervan in mijn hoofd: als er iemand ongewenst was, was jij dat wel. Je was niet te verdelen.

De wollen draden van de deken op het bed hebben mijn volledige aandacht. Schering en inslag: een draad komt boven en duikt onder, komt boven en duikt weer onder de gebogen rug van een ander.

‘Dat wist je niet, hè? Dat ze je niet wilden hebben, dat ze hebben geprobeerd je kwijt te raken. Waarom denk je dat ze samen, zonder jou, op vakantie gingen? Ze wilden rust! Het is aan jou te danken dat ze zijn omgekomen in een vreemd land waar ze de weg niet kenden. Ze waren op de vlucht voor jou.’

Ik bijt zo hard op mijn kiezen dat mijn slapen bonzen, ik staar naar boven, naar het plafond om te voorkomen dat mijn oogvocht naar beneden valt. Ondertussen knijp ik mezelf met de nagels van mijn duim en wijsvinger in mijn onderarm, net zo dat hij het niet ziet. Nu denk ik alleen nog aan de pijn. Mijn onderarm is het middelpunt van mijn beleavingswereld, er bestaat alleen mijn onderarm en de pijn. Het plafond is breed, wit en leeg. Wat mijn oom verder nog vertelt, hoor ik van ver onder me.

19

24 april

Lieve Papa,

Ik denk eraan hoe het zou zijn als ik mijn ooms hoofd afhak. Gewoon, zomaar in zijn slaap. Aan zijn korte haar kan ik zijn hoofd niet optillen, dus pak ik het bij de oren en til het in een oude aardappelzak. Die sleep ik overal mee naartoe. Als iemand vraagt: ‘Wat zit er in die zak?’ antwoord ik: ‘Niet iets wat jij wilt zien, maar voor mij is het heel waardevol.’ Als ik alleen ben, haal ik het hoofd uit de jutezak. ‘Dag oom. Wat ben je stilletjes,’ zeg ik. Voorzichtig leg ik het hoofd op het kussen van mijn bed. Ik streel het voorhoofd, kus de gesloten oogleden en was de rode spetters van de wangen. Dan draai ik het hoofd om, met het gezicht in het kussen en kleed me uit.

'Niet kijken,' zeg ik.

Ik kniel voor zijn achterhoofd, precies daar waar eerst zijn schouders zaten. Zijn bloederige hals tussen mijn dijen. Mijn handen leg ik met gespreide vingers rond zijn kruin. Ik kneed en wrijf zijn hoofdhuid.

Ik masseer en geniet.

20

Ik denk dat niemand zo netjes is als mijn oom. In zijn kamer, waar ik zelden kom, kun je niets verplaatsen zonder dat hij het merkt. Hij heeft een kast met kleine laden, zeven in de lengte maal vijf in de hoogte, en in die laden bewaart hij voorwerpen op alfabet. Op de voorkant van elke la is een piepklein koperen lijstje geschroefd, in elk daarvan zit een wit kartonnen plaatje waarop een letter staat geschreven van het alfabet. Van boven naar onder zijn de laden voorzien van letters, alleen de laatste laden na de z dragen er geen. Ik weet niet of daar spullen in zitten.

In de la met de p zitten paperclips, een perforator, pennen, pillen en potloden. Dat zag ik toen hij het doosje gele pillen dat hij af en toe tevoorschijn haalt, teruglegde in de la.

Verder staan er in zijn kamer een kledingkast, een kaal bureau met een lamp erop, en een boekenkast met allemaal gekafte boeken waardoor je de rugtitels niet meer ziet. In tegenstelling tot grootvaders boekenkasten, die alle wanden in zijn werkkamer vullen en waarin de boeken samen zoveel patronen vormen, is mijn ooms boekenkast een blok van dezelfde grijze pakketjes waarin ik geen tekening kan ontdekken, de boeken in die ene kleine boekenkast lijken daardoor veel zwaarder en moeilijker dan de wanden vol boeken van mijn grootvader.

Mijn oom opent de deuren van zijn kledingkast. Zijn jasjes en overhemden hangen keurig in een rij, met de halsboorden in dezelf-

de richting. Onder in de kast staan dozen met schoenen die kleuren bij zijn pakken, op elke doos staat in zijn rechte handschrift een omschrijving van het schoenenpaar dat erin zit.

Op zijn bed ligt een koffer opengeklapt als een reuzenoester. Het weekdier van gesteven overhemden groeit met elk kledingstuk dat hij erbovenop legt. In een hoek van de koffer zie ik zijn toilettas, met daarin zijn scheerkwast, nagelknipper, tandenborstel en zeep.

Mijn oom staat voor de geopende kast, hij wrijft de stekels op zijn hoofd. Op een plank liggen zijn riemen in rolletjes op een rij. Hij kiest er twee en plaatst ze rechtop langs een zijkant in de koffer. In het deksel van de koffer bevinden zich twee zakjes van stof, de bovenkant is gerimpeld door elastiek dat de stof bij elkaar trekt. Er steekt een glanzend blauw boekje uit waarop het witte pictogram staat afgebeeld van een vliegtuig.

Hij heeft één hand tot een vuist gebald, de andere hand duwt de vingers dieper in de vuist. Zijn botten knakken.

Ik blijf in de deuropening staan. Hij draait zich langzaam om, zijn gezicht lijkt jong.

‘Meisje, ik kan nu niet met je spelen. Ik ga op reis.’ Zijn stem klinkt schor.

‘Dat weet ik,’ antwoord ik kalm.

Hij neemt me vorsend op.

‘Je gaat naar Paraguay.’

‘Waarom denk je dat?’ Hij probeert oprecht verbaasd te kijken.

‘Je hebt zijn brieven gelezen.’

‘Ik moet hem vinden.’ Zijn houding verhardt.

‘Hij wil niet door jou gevonden worden.’

Mijn oom haalt snuivend adem en klapt zijn koffer dicht. Zijn lichaam verandert in een machine, hij maait zijn arm in mijn richting. Ik buk, hij slaat mis. Adem ontsnapt sissend tussen zijn tanden.

Hij heeft me te pakken. Zijn handen sluiten zich om mijn keel en hij rammelt me door elkaar.

‘Als je ook maar iets van die onzin tegen je grootvader uitkraamt,

snij ik je tong eruit.’ Zijn speeksel hoopt zich op in zijn mondhoe-
ken. Kleine belletjes spatten uit elkaar in mijn gezicht.

Hij duwt zijn handen dieper in mijn hals, de druk in mijn hoofd
neemt toe, bloed kolkt en bonkt achter mijn ogen. Plotseling laat hij
me los. Hij keert me zijn rug toe, zijn brede rug en zijn stierennek.
Ik wrijf over mijn keel en hoest. Hij buigt zich voorover om de
leren riemen die aan de buitenhuid van de koffer zijn gestikt vast
te snoeren. Onder zijn witte overhemd trekken de schouderbladen
naar het midden van zijn rug. De spieren in zijn nek staan strak.
Een schuddende kramp stijgt op uit mijn onderbuik. Ik lach, ik wil
niet, maar ik moet. Arme, arme oom, denk ik, en ik lach nog harder.

Hij staat rechtop, beweegt zich langzaam in mijn richting. ‘Als-
jeblijft...’ Ineens is hij weer de begrijpende oom. Hij legt zijn arm
om mijn schouders. ‘Ik weet dat dit allemaal erg ingewikkeld voor
je is, moeilijk te begrijpen, een vader die doet alsof hij weer leeft. Ik
zal je naar je kamer brengen.’

Als ik op mijn bed lig, zet hij een glas water naast me neer op het
nachtkastje. Er ligt een gele capsule naast. Hij dringt erop aan dat
ik de pil inneem. ‘Je wordt er rustig van.’

Ik weet dat de capsule me slaperig zal maken. Ik leg het gladde
kokertje op mijn tong en spoel het weg met een slok water.

‘Je vader was net een prinsje,’ zegt mijn oom. Zijn blik is drome-
rig. Op zulke momenten heb ik de kans zijn gezicht te bestuderen,
hem recht aan te kijken zonder dat hij me wat doet.

Zijn neus lijkt op die van mijn vader. Een recht glijbaantje, met
aan het uiteinde een balletje. Scherp gevormde neusvleugels, ge-
kruld als die van een kat of kleine hond. Hij heeft een schone huid,
met geboende, blozende wangen. Zijn ogen zijn nu rustig, een kal-
me zee, je zou ze zelfs mooi kunnen noemen.

‘Een prinsje dat nooit “nee” te horen kreeg,’ vervolgt mijn oom.
‘Ik had graag samen met hem getennist, maar ik was niet goed
genoeg.’

‘Speelden jullie nooit samen?’

‘Nee,’ antwoordt mijn oom. ‘Daarom speel ik nu met jou.’ Hij streelt mijn wang. ‘Je weet dat het is om je te harden, hè?’ Zijn stem klinkt smekend.

Ik knik.

‘Ik maak je bestand tegen de buitenwereld. Je vader dacht dat hij moeiteloos troonopvolger kon worden, en dat dacht de oude koning ook, totdat hij een kijkje nam in de buitenwereld. Je vader was er niet tegen bestand.’

‘En jij?’

‘Mij vergaten ze. Ik was een reserveprins die ze dachten niet nodig te hebben, dus ik kreeg kansen genoeg om de buitenwereld te ontdekken.’

‘Maar ik ben niet in het paleis geboren,’ zeg ik. Plotseling kijkt hij me aan, de zee in zijn ogen is nog steeds kalm, gelukkig.

‘Je hebt gelijk, daarom ben je zo sterk. Daarom reageer je zo goed op mijn lessen.’

Ik knik. Ik speel zijn spel mee, eens in de zoveel tijd wil hij dat ik hem begrijp. Aan het einde van zo’n gesprek wil hij altijd horen dat ik van hem hou. Soms wil hij dat ik hem ‘pappie’ noem, maar dat kan ik echt niet. Dat weet hij, daarom windt het hem juist op. Als ik uiteindelijk iets mompel wat erop lijkt, kust hij me overal.

Ook mag ik hem straffen. Voor de gelegenheid trekt hij zijn vet-tige, bruinleren riem uit zijn bandplooibroek. Daarmee mag ik hem slaan op zijn blote rug, de bonkige brede rug met de logge nek. Zo schoon en glad als zijn gezicht is, zo vol mee-eters, moedervlekken en rode bultjes zit zijn rug. Ik sla hem net zo hard en net zo lang tot er donkerrode strepen verschijnen. Het geklets op zijn blote huid klinkt nog lang na in mijn oren. ’s Avonds, als ik weer alleen in bed lig, hoor ik het nog. Ik walg ervan wanneer ik hem moet slaan. Hij zegt dat het echt nodig is dat ik dat doe, omdat we dan weer quitte staan. Toch, bij elke mep die ik hem geef heb ik het idee dat ik mijn vader sla.

Hij heeft me uitgetkleed, mijn kleren liggen netjes opgestapeld op

de stoel voor de secretaire. Zijn handen hebben weke vingertoppen. Hij streelt mijn hals. Op de plaats waar hij me eerder heeft proberen te wurgen, schrijnt mijn huid onder zijn aanraking. 'Je weet dat ik niet altijd meen wat ik zeg, hè?'

Ik knik. Mijn hoofd gonst. De aandrang tot lachen vloeit langzaam weg. De vingertoppen strelen, verdwijnen onder de deken. Ik laat hem begaan.

Met zachte monotone stem legt hij uit waarom hij mijn vader moet vinden. Hij vertelt me een verhaal over bedriegers die via mij aanspraak willen maken op de erfenis.

Ik knik nog eens, mijn oogleden zijn zwaar. Mijn armen en benen zijn veranderd in ballonnen gevuld met water.

Als ik wakker word, heb ik mijn nachtjapon en ondergoed aan. Mijn oom is weg. Ik controleer elke kamer, want echt geloven doe ik het niet. Het huis lijkt groter en leger zonder hem.

Ik sta naast grootvaders bed en wacht tot hij me zal zien. De zure lucht die om hem heen hangt is sterker dan de vorige keren. Zijn ademhaling is licht en klapwiekt als een vlinder in zijn borst. Eindelijk gaan zijn ogen open. Ik vraag of hij weet waar mijn oom is.

'Hij wilde een vroegere vriend van hem in het buitenland bezoeken. Ik heb gezegd dat dat goed is,' antwoordt hij met een raspende stem.

Ik rust met mijn onderarmen op het met vilt bespannen tafelblad van mijn secretaire. Mijn list heeft een aardig gat in mijn postzegelverzameling geslagen. Ik tel de ontbrekende exemplaren. De rijtjes postzegels grijnzen me aan als een gebit waaruit enkele tanden missen.

Nu ik het tot een goed einde heb gebracht en blij zou moeten zijn, wil ik huilen. Het schokken in de onderbuik begint, mijn stem hikt mee. Het groene vlak verandert in een waterige vlek.

Ik ben van mijn vader gaan houden. Ik hield van zijn brieven. Ik

genoot van wat hij vertelde over het verre Paraguay waar hij woonde. Langzaam glijdt mijn vinger langs het ebbenhouten sleutelgat in het laatje. Ik pas mijn vingertop in het gat en duw net zo hard tot de top wit wordt. Mijn vinger klopt. Zal ik mijn oom missen? Ik trek mijn vinger terug. De top kleurt weer roze.